

NYFUNDNE STUCKENBERG-BREVE

VED

JOHS. BRØNDUM-NIELSEN

Viggo Stuckenberg var en flittig Brevskriver, og da hans Breve, lige fra hans tidlige Ungdom, var højt skattede af Modtagerne, er de i meget betydeligt Tal bevarede til Nutiden. Ungdomsbrevene var især skrevne til hans to Kusiner, Lalla (Olavia) og Fanny Staun i Englerup, lange stemningssvingende Prosabreve, til Lalla ogsaa med indlagte ungdommelige Digte. Med Omhu opbevarede ogsaa hans Digtervenner – Johannes Jørgensen, Sophus Claussen og senere L. C. Nielsen – de Breve, de modtog fra ham, saaledes, at fyldige Brevvexlinger senere har kunnet udgives.¹⁾

Af Stuckenbergs Breve til andre Samtidige kan her meddeles tre, som Det kongelige Bibliothek fornylig har erhvervet, skrevne til Forfatteren C. E. Jensen, hvis Litteratur-Artikler i „Social-Demokraten“ sandsynligvis, som Kai Friis Møller har sagt, var skrevne hen over Hovederne paa de 95 Procent af Bladets Læsere, men i litterære Kredse var stærkt paa-skønnede for deres indtrængende Forstaaelse og digteriske Indlevelse, den kunstneriske Karakteriseringsevne.

I det lille Tidsskrift „Ungt Blod“, som i 1895/96 udsendtes, redigeret af Louis Levy og L. Mylius-Erichsen, men hvoraf kun tre Hefter udkom, havde Stuckenberg leveret et Bidrag „Eventyrets Fé“,²⁾ og dette havde Redaktionen ladet efterfølge af en Stuckenberg-Karakteristik, skreven af C. E. Jensen (p. 139-142). Efter at have modtaget dette Hefte af „Ungt Blod“ sender Stuckenberg Artiklens Forfatter et Brev med sin Tak:

Lyngby 23 Februar 1896

Kære Hr. C. E. Jensen!

Tak for Deres lille Artikel om mig. Jeg har en Fornemmelse af, at De har ramt paa udmærket Vis lige i Centrum. Det er jo ikke saadan, naar man selv er Paagældende, at sige noget, især naar det er første Gang, man ser sin Smule Virksomhed stillet op paa eet Bræt. Stikke

Dem nogle Ord ud om Deres fine Forstaaelse, har jeg ingen Lyst til; de Ord er jo en gammel Sandhed, og dem har De hørt saa tit. De har ved Deres Artikel skaffet mig nogle umoralsk selvglade Øjeblikke, som desværre ikke vil vare længere end, til jeg atter er i Arbejde.

Een Ting er jeg sikker paa, at det, De har skrevet, vil passe ogsaa i Fremtiden. De har opmaalt Grunden om mit Hus, og det vil aldrig kunne gores nøjagtigere, end De har gjort det.

Deres hengivne
Viggo Stuckenberg

Et Par Aar senere ønskede C. E. Jensen at samle en Række Artikler om den yngre Digtergeneration til en Bog, og Det Nordiske Forlags energiske Leder Ernst Bojesen antog den til Udgivelse (den udkom sidst paa Aaret 1898, med Titlen „Vore Dages Digtere“, smukt udstyret, med Træsnit af Kongstad Rasmussen³). Heri maatte da naturligt Stuckenberg-Artiklen fra „Ungt Blod“ indgaa, men udvidet med en Behandling af Digterens Produktion i de sidste Aar. Idet Stuckenbergs gamle Forlag, P. G. Philipsen, i Efteraaret 1895 var overgaaet til Ernst Bojesen, kom derefter ogsaa Stuckenbergs Bøger (fra og med „Valraven“ 1896) paa Ernst Bojesens Nordiske Forlag; C. E. Jensen er formodentlig fra Forlagets Side bleven underrettet om, at Stuckenberg just havde en ny Bog under Trykning (Fortællingen „Hjemfalden“, der udkom i Septbr. 1898), og da Litteraturkritikeren har fundet det ønskeligt at kunne medtage dette Stuckenbergs sidste Arbejde i den ajourførte Artikel fra „Ungt Blod“, maa han antages at have henvendt sig til Digteren og bedt om at maatte faa Bogen i Hænde, saa snart den var færdigtrykt; af nedestaaende Brev fremgaar, at Stuckenberg, endnu før Bogens Udsendelse gennem Boghandelen, har været i Stand til at imødekomme dette Ønske (muligvis med et Korrektur-Aftryk af Bogen).

Lyngby, 22 Aug. 98

Kære Hr. C. E. Jensen!

Her har De den. De vil snart se, at den ligner mine andre i Melodien. Jeg gaar imidlertid og smigrer mig selv med, at der alligevel er en Tone mere. Det kan gerne være, det er Løgn. Men den Maade, hvorpaa min egen Tilværelse økonomisk forløber, har forsynet mig med en uhyre Medlidenhed med dem, som maa nøjes med de smaa Kobbermonter i denne Verden, bogstaveligt taget. Den Medlidenhed er Bogens første og inderste Kim. Ud fra den tilgiver jeg min Helt alt, – Tyveri, Løgn, Usselhed og Mord. Jeg kender ikke til, eller anerkender ikke, nogen Slags gængs Mo-

Viggo Stuckenberg. Træsnit af Kristian Kongstad i C. E. Jensen: Vore Dages Digtere, Kbh. Det nordiske Forlag, 1898. Originalens Størrelse.

ral. Om det fremgaar af, hvad jeg ellers har skrevet, ved jeg ikke; skønt naar jeg tænker paa „Sol“ og „Romerske Scener“ og paa Versene til Johs. J.,⁴⁾ tror jeg det. For mig gælder kun et: hvad to Mennesker volder hinanden af godt og ondt i Kærlighed til hinanden.⁵⁾ Jeg skriver kun paa Mands og Kvindes Elskov; det er den Urtaage, hvori de for mig gaar nøgne om; alt andet er mig Hverdagsbiting; og jeg slaas fra Bog til Bog for at faa den Følelse saa stærkt og varmt frem, som jeg føler den i mig, og har endnu aldrig endt en Bog uden den ærgerlige Fornemmelse endnu ikke at have faaet helt udtrykt det, jeg vilde. Opfat nu ikke dette som en Pegepind; det falder mig saa langt fra ind at give *Dem* en Pegepind. Hvad De – og andre – skriver om mig, har jeg altid opfattet som en privat Henvendelse til mig, som en Forbindelse, der etableres mellem mig og et andet mere eller mindre ligesindet Menneske; Publikum som Masse har altid været mig ligegyldigt. Jeg bliver saa vist aldrig populær og føler det ikke som en Ulykke.

Een Ting har jeg Lyst til at bede Dem om. Jeg har skrevet eet eneste Digt, der for mig udtrykker den rene Ro, som Skæbnen har været saa venlig at forsyne mit private Liv med, og som jeg aner som det, mod hvilket al min Kærlighedspoesi styrer. Det stod i Foraaret i Ill. Tidende.⁶⁾

Kan De ikke bevare det for mig ved at anføre det? Min private Stilling til det gør maaske, at jeg overvurderer det. Men jeg har en Fornemmelse af, at deri staar Kvintessentsen af den Livets Religion, som jeg tumler med, – og mod det stiler min endnu ikke fuldførte Roman.⁷⁾ Det lyder:

Lykken imellem to Mennesker
er hverken Kys eller Klap,
snarest er den et Skumringssus,
der aander, hvor Solen slap.

Lykken imellem to Mennesker
er hverken Hu eller Hej,
snarest er den et ensomt Græs,
der grønnes paa stenet Vej.

Lykken imellem to Mennesker
er som den dunkle Nat,
stille, men med de tusinde
tavse Stjerner besat.

Fejlt eller ej ser jeg en Sum af det bedste i mig udtrykt i de Par Linjer.

Naa, det er maaske noget Sludder alt sammen; jeg ved nok, at min værste Fejl er den at tage alting højtideligt.*)

Deres
Viggo Stuckenberg

*) Der er bare saa forbandet meget, der ligger mig paa Sinde.

Efter at have modtaget et (ikke bevaret) Takkebrev fra C. E. Jensen skriver Stuckenberg et Par Dage senere:

Lyngby, 26de August 1898

Kære Hr. C. E. Jensen!

Deres Brev har lettet mig, derfor skal De have Tak for det. Jeg gik og fortrød mit. Deres venlige Modtagelse af det var mig af den Grund til stor Glæde.

Men jeg maa holde paa, at som en Pegepind var det ikke ment. Jeg gad ingenting den Aften, jeg skrev det. Først vilde jeg blot sendt Dem Bogen, derpaa ledsage den med blot to Linjer, og saa endte det med, at jeg faldt i Snak om mig selv, og naar man først begynder at dreje den Lire, saa kender De nok Rumlen. Jeg kan ikke forstaa, at De lægger nogen Vægt paa Delinkventens egen Mening. En Forfatters Meninger kan være uhyre fortrinlige og meget storslaaede; men naar nu de forbandede Evner

Litteraturkritikeren C. E. Jensen. Træsnit af Kristian Kongstad 1898.
Halv Størrelse.

ikke strækker til? Og det er jo desværre ikke saa meget Hensigten, den vemmelige gode Vilje, man dømmes paa, men billigvis paa det Makværk, der foreligger som Bevis for den gode Viljes Eksistens. Hvad De i sin Tid skrev om mig i „Ungt Blod“ anser jeg den Dag i Dag for rigtigt, ihvorvel jeg, uden at skabe mig, mener, at jeg ikke har gjort mig fortjent til saa fastslaaende en Omtale. At Stregerne er rigtige, har jeg en indre Fornemmelse af, kun tilskriver jeg dem Deres Skarpsyn, og ikke de Par Sager, jeg har faaet trykt. Jeg mener, at De rolig kan holde Dem til Deres eget Blik. Fordi jeg sidder her og mener, at den bedrøvede Skepsis, der til Dato har baaret mine smaa Bøger, og fremdeles sikkert vil være Understrømmen i de kommende, er blevet tilsat med den helbredte, arrede Krigers (et fælt Billede) lige saa bedrøvede Ro, kan det jo meget godt være galt, – saa længe jeg ikke har evnet at bevise det. Naar man ikke har andet at bestille, sidder man jo stundom og smigrer sig selv, og jeg har den Vane at bilde mig selv ind, at min – som forøvrigt alle andres – Skepsis er født af en Varme, der har vist sig for stor til at kunne honoreres af det, man ser hænde. Det, der i mine Øjne maler mig bedst, er Versene til Johs. J.

Men nu er jeg atter i Færd med Liren, og skønt jeg heller ikke i Aften gider bestille noget og saaledes med Sindsro kunde dreje videre, vil jeg dog for Skams Skyld hellere gaa i Seng.

Vil De hilse Kongstad Rasmussen; jeg glæder mig til at faa et Aftryk af Billedet.

Deres hengivne
Viggo Stuckenberg

I September 1898 udkom saa „Hjemfalden“;⁸⁾ den anmeldtes i „Politiken“ 1. Oktober (af Edv. Brandes), i „Lolland-Falsters Folketidende“ 5. Oktober (af Sophus Claussen), i „Social-Demokraten“ først 18. Oktober, skønt C. E. Jensen maa have været den Recensent, der tidligst fik Bogen i Hænde. Men formodentlig har hans første Opgave været at bringe sin gamle Stuckenberg-Artikel i færdig Stand til Optagelse i „Vore Dages Digtere“, som vel allerede skulde have været trykfærdig.

Anmeldelsen i „Social-Demokraten“ er venlig og anerkendende og siger, formodentlig med Støtte i Stuckenbergs Brev, at Forfatteren „har valgt Tugthusfangens triste Skæbne som et kunstnerisk Billede paa sin Opfattelse af Elskovens Naturmagt“, og at Bogens Hovedperson „i al sin Afmagt er stærk ved den store og skønne Følelse, som han er et Billede paa, den Kærlighed ud over alle gængse Maal og Begreber, den Higen ind mod selve „Livets Hjærte“, der gaar som en tungsindig Understrøm igennem al Stuckenbergs Digtning“.

Den egentlige Udnyttelse af Brevene gemmer Kritikerens imidlertid til Stuckenberg-Artiklen, der samtidig var under Trykning til Bogen „Vore Dages Digtere“, og som var et stærkt udvidet Optryk af Artiklen fra „Ungt Blod“ 1895/96. I Tidsskriftartiklen havde C. E. Jensen fulgt Stuckenbergs Digtning indtil hans dengang sidste Bog, „Romerske Scener“, saaledes at han tillige havde behandlet Fortællingen „Valravn“ (trykt i „Tilskueren“ 1893, men i Bogform først 1896), betegnet som „det første fuldbaarne Udtryk for hans (Digterens) Personlighed“;⁹⁾ de senere tilkomne Smaaabøger „Sol“ (Jan. 1897), „Flyvende Sommer“ (Foraaret 1898) og nu „Hjemfalden“ maatte altsaa nybehandles i „Vore Dages Digtere“, og Stuckenbergs Ungdomsdigtning kunde ogsaa nu gøre Krav paa en fyldigere Karakteristik. Men en særlig betydningsfuld Udvidelse faar C. E. Jensens Stuckenberg-Artikel her i Bogen ved hans direkte Udnyttelse af Digterens lange Brev (22.8.1898). Med næsten ordret Citering herfra hedder det i „Vore Dages Digtere“ (p. 128): „Om denne Lykke, Elskovens Lykke paa Godt og Ondt, drejer sig al Stuckenbergs Poesi. Der gælder for ham intet i Verden uden den. Mands

og Kvindes Elskov er den Urtaage, hvori de for ham gaar nøgne om, og alt andet er ham Hverdagsbiting“. Denne Karakteristik faar et særligt Lys over sig, naar vi nu veed, at den er en Gentagelse af Stuckenberges egne Ord.

Og som Slutning paa den nye Stuckenberg-Artikel sætter C. E. Jensen – følgende Brevets direkte Opfordring – de tre smaa Strofer fra „Illustreret Tidende“, idet han skriver: „Og saa skal tilsidst endnu kun anføres et Digt, som i sin stille og dybe Simpelhed rummer den *Livets Religion*, han dyrker – Livet, som selv i sin Fattigdom er rigere end alle Drømme og alle Dogmer og alle fagre Ord: Lykken imellem to Mennesker . . . Det er den rene Ro, mod hvilken al hans Kærlighedspoesi styrer. Der er saa sagte et Aandedræt i disse Vers, som skælvede Sjælen endnu for den natlige Susen derude gennem Landevejens Træer og langt bort over de øde Marker“.

En lykkelig Skæbne har da ført disse Stuckenberg-Breve i sikker Havn. De giver C. E. Jensens smukke Digterkarakteristik øget Vægt. Og de viser os Digterens fine Egenskaber: Beskedenhed, Resignation, Blufærdighed. „For mig gælder kun et: hvad to Mennesker volder hinanden af godt og ondt af Kærlighed til hinanden“, skriver han i Brevet, men nævner ikke, at et af hans utrykte Digte rummer samme Bekendelse; dette Digt var ham saa personligt intimt, at han kun med Selvovervindelse lagde det frem for Offentligheden. Om disse sine Følelser taler han selv i et Par Breve til L. C. Nielsen 20.9. og 22.9.1898, da han havde sendt denne to Digte til „Illustreret Tidende“¹⁰): „Digtet ‘Oktober’ er fra i Fjor. Det andet [med Titel: ‘Til min Hustru’] – ja, det kommer ingen ved“. . . „det er til en saa at sige navngiven Person . . . deri stikker for mig det generende“. Offentliggørelse af selv intime Kærlighedsdigte er dog ellers velkendt i Litteraturen, og Venner af Stuckenberges Lyrik kan blot glæde sig over, at han i saa Henseende fulgte i store Forgængeres Spor.

NOTER

(1) Af Brevene til Kusinen Lalla Staun er enkelte trykte i Jørgen Andersen: Viggo Stuckenberg og hans Samtid, I-II, 1944. – Breve til Johs. Jørgensen findes i dennes Mit Livs Legende (1916 ff.) I, p. 172 ff., II, p. 63 f., III, p. 85 ff., jf. Jørgen Andersen: Breve fra Johannes Jørgensen til Viggo Stuckenberg, 1946. – Brevvexlingen mellem Stuckenberg og Sophus Claussen er udgiven i Johs. Brøndum-Nielsen: Viggo Stuckenberg-Sophus Claussen, 1963. – Brevvexlingen med L. C. Nielsen udg. i Jørgen Andersen: Breve mellem Viggo Stuckenberg og L. C. Nielsen, 1946. – Andre Stuckenberg-Breve i Gyldendals Mindebogen 1934 („V. St., Blade til en Biografi“ af Jørgen Andersen), Brøndum-Nielsen: Litterærhist. Epistler (1960) p. 83 f. – (2) Eventyret

senere optaget i V. St.s „Vejbred“, 1898. – I første Hefte af „Ungt Blod“ havde V. St. skrevet en Karakteristik af Johs. Jørgensens Digtning. – (3) Den senere bekendte Bogkunstner Kr. Kongstad (Navneforandring 1901). – (4) I Digtrækken „En Smule Trosbekendelse. Til Johannes Jørgensen“, „Tilskueren“ Febr. 1896 (senere i „Sne“ (1901) p. 110 ff.).

(5) Jf. Digtet „Ingeborg“ IV: „Nu brister i alle de Kløfter, som fured og sprængte mit Sind“, med Linierne „Thi to, som elsker hinanden“ &c, trykt i Tidsskriftet „Vagten“ p. 304 (Sommeren 1899), senere i „Sne“ p. 55 (og i Mindegrotten i Sorgenfri Slotshave); Stuckenberg havde, da han skrev Brevet af 22.8.1896, Digtet liggende utrykt, indført i hans poetiske Kladdebog Efteraaret 1896; se Brøndum-Nielsen: Litterærhist. Epistler 83 ff. (90 f.) – (6) Illustreret Tidende 17.4.1898 bragte (p. 476) en lille Række Digte af V. St., med Titlen „Smaaavers“, hvoraf de to sidste senere indgik i Digtrækken „Ingeborg“ („Sne“ s. 50 ff.); nemlig „Jeg var Barn den Gang, jeg vandt dig“ og „Lykken imellem to Mennesker“. Det er dette sidste Digt, Stuckenberg fremhæver som centralt i sin Kærlighedspoesi. I Brevet har han da indklæbet disse tre Strofer, som han har udklippet af Ill. Tid. 17.4.1898.

(7) Hentydning til Romanen „Asmadæus“, hvoraf et lille Afsnit fremkom i „Tilskueren“ 1894, et andet i „Illustreret Tidende“ 11.12.1898; Bogen udkom Foraaret 1899; allerede 3.5.1898 skriver Stuckenberg i et Brev til L. C. Nielsen, at han „har en tyk Bog i Hjærnen“. – (8) „Illustreret Tidende“ 18.12.1892 har fra Det Nordiske Forlag en stor Annonce: „Æstetisk Litteratur. Efteraaret 1898“, med bl. a. Viggo Stuckenberg: Flyvende Sommer (1000 Expl., Pris Kr. 1,50) og Hjemfalden (1500 Expl., Pris Kr. 2,00) samt C. E. Jensen: Vore Dages Digtene (1200 Expl., Pris Kr. 4,50). – (9) Ligeledes omtales „de henrivende Digte“ „Til min Moder“ fra „Tilskueren“ Septbr. 1895, i Bogform først i „Sne“ 1901. – (10) Trykte i „Illustreret Tidende“ 18.10. og 25.12.1898.